

Kadim Bir Geleneğin Taşıyıcısı Mazıdağı Kadınları Ve Dövme Sanatı Üzerine Bir Değerlendirme

An Assessment On Mazıdağı Women And The Art Of Tattoo, The Carriers Of An Ancient Tradition

Yazar

Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ

rezankarakas@hotmail.com, ORCID:0000-0001-9138-3825

Ferhat YAŞAR

ferhatyasar1993@gmail.com, ORCID NO:0000-0002-7110-4312

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 14 Eylül 2022

Kabul Tarihi: 20 Ekim 2022

Yayın Tarihi: 30 Aralık 2022

Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 10, Sayı 2, Aralık 2022

KADİM BİR GELENEĞİN TAŞIYICISI MAZIDAĞI KADINLARI VE DÖVME SANATI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Öz

Bu makale, Mardin'in Mazıdağı ilçesinde sürdürülen ancak kaybolmaya yüz tutan geleneksel dövme (dek) sanatına odaklanmıştır. Çalışmanın verileri, 2021 yılı şubat ayında yapılan saha çalışmasıyla elde edilmiştir. Araştırma kapsamında vücudunda dövme bulunan 26 kaynak şahısla görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada dövmelerin -çoğunlukla- süslenme ihtiyacından ötürü yapıldığı -az da olsa- nazara karşı koruyucu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Saha araştırması sonucunda dövme yaptırmanın günah olduğuna inanıldığına, bir kısım kadınların dövme yaptırdıkları için pişman olduklarına, kaynak kişilerin dövme şekillerinin anlamıyla ilgili bilgilerinin olmadığına yönelik veriler elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerde Mazıdağı dövme geleneğinin kadının ergenliğe girme yaşı ile ilişkisinin olduğu da tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda kadim topraklarda asırlar boyunca bir kimliğin inşası ve gizli bir dil olarak işlev gören dövme geleneğinin son yıllarını yaşadığı ve birçok geleneksel unsur gibi popüler kültür ürünlerine yerini bırakarak tarihin tozlu sayfalarına doğru yolculuğa çıktığı, kaybolmaya yüz tuttuğu görülmüştür.

Mardin'in Mazıdağı ilçesinde yaşayan 40 yaş üstü kadınların bedenlerinde taşıdığı figürler, kadim bir geleneğin varlığına işaret eder. Bu sembollerin kadının duygu ve inanç dünyasında olumlu ve olumsuz yansımalarının olduğu görülür. Mazıdağı'nda yaşayan dövmeli kadınların dövme ile ilgili olan münasebetlerinin toplumsal olduğu kadar bireysel taraflarının da olduğu dikkate değerdir. Bu geleneğin kadınların duygu ve düşünce dünyasındaki anlamı, gelenek-kültür-insan arasındaki ilişki ve etkileşime dair önemli veriler sunar.

Anahtar Kelimeler: Dövme (Dek), Mardin, Mazıdağı, Gelenek, Kadın.

AN ASSESSMENT ON MAZIDAĞI WOMEN AND THE ART OF TATTOO, THE CARRIERS OF AN ANCIENT TRADITION

Abstract

This article focuses on the traditional tattoo art, which is maintained in Mazıdağı district of Mardin but is about to disappear. The data of the study were obtained through the fieldwork carried out in February 2021. Within the scope of the research, interviews were conducted with 26 source persons who had tattoos on their bodies. In the study, it was learned that tattoos -mostly- because of the need for adornment -albeit slightly- are protective against the evil eye. As a result of the field research, data were obtained that it is believed that getting a tattoo is a sin, that some women regret having tattoos, and that the source people do not have any information about the meaning of tattoo shapes. In the interviews, it was determined that the Mazıdağı tattoo tradition was associated with the age of puberty. As a result of the research, it was seen that the tattoo tradition, which functioned as a secret language and the construction of an identity for centuries in ancient lands, lived its last years and left its place to popular culture products like many traditional elements, and went on a journey towards the dusty pages of history and was on the verge of disappearing.

The figures on the bodies of women over the age of 40 living in the Mazıdağı district of Mardin indicate the existence of an ancient tradition. It is seen that these symbols have positive and negative reflections in the world of women's feelings and beliefs. It is noteworthy that the tattooed women living in Mazıdağı have both social and individual aspects of their relationship with tattoos. The meaning of this tradition in the world of women's feelings and thoughts provides important data on the relationship and interaction between tradition-culture-human.

Keywords: Tattoo (Dek), Mardin, Mazıdağı, Tradition, Woman.

* Bu çalışma, 218K187 numaralı "Ritüelleri ve Anlatılarıyla Siirt, Diyarbakır ve Mardin'de Kutsal Mekânlar: Dinî, Tarihi, Kültürel ve Edebi Doku" adlı TUBİTAK projesinden üretilmiştir. Siirt Üniversitesi Etik Kurulu'nun 18/09/2018 tarih ve 15 sayılı oturumunda araştırmanın etiksel uygunluğu onaylanmıştır.

GİRİŞ

Geçmişten bu yana insan nesli bedenini daha çekici bir hâle getirebilmek için süslenme ihtiyacı hissetmiştir. Süslenme gereksinimi, bilhassa özel zaman dilimlerinde -bayramlar, törenler, kutlamalar- üst seviye ulaşmıştır. Geçiş dönemlerinin ikincisi olan evlenme töreni için yapılan hazırlıkların bir kısmı gelinin kına ve düğün gecesine yönelik süslenmesiyle ilgilidir.

Gerek erkek gerekse kadın bedenini daha çekici kılmak için yapılan birçok uygulama vardır. Bu uygulamaların bir kısmında bedenin yaralanması, kesilmesi veya delinmesi söz konusudur. El, parmak, bel, boyun, kol ve bileklere takılan değerli/değersiz takılarla da süslenme yapılabilir. Bedenin bazı bölümlerinin deriye nüfuz edilerek birtakım yöntemlerle kalıcı olarak süslenmesi anlamına gelen dövme, ilkel dönemden günümüze hemen her toplumda varlığını hissettirmiştir.

Geçmişten günümüze dövmenin serüveni incelendiğinde onun -çoğunlukla- sıra dışı bireylerin bedeninde yer aldığı görülür. Sözlü kültürün mirası olan, yüzyıllar boyunca farklı amaç ve ihtiyaçlar doğrultusunda uygulanan dövme geleneği, olumlu/olumsuz anlamda dünden bugüne birey, grup veya toplumun kimliğinin dışa vurulmasını sağlamıştır.

“Estetik, kültik, büyüsel ve toplumsal bakımlardan önem taşıyan, sahibini zararlı büyüsel etkilerden koruyan, mitik sembolleri canlandıran; klan işaretlerini taşıyan, kişinin toplum içindeki yerini belirleyen, kadınların cinsel olgunluğunu gösteren dövme şöyle yapılır: Diken, kemik, tahta vb. sivri uçlu araçlar deriye batırılarak deri yırtılır ve kesilir; buralara ot köklerinden ve isten elde edilen boyalar sürülür; boya, deri altında siyaha çalan mavi renkte bir görünüş alır” (Örnek, 1971, s. 188).

Bir iğne, ustura ya da renklendirici yardımıyla cilt üzerine yapılan silinmeyen işaret, bir süsten daha fazladır; bir cinsiyete, bir yaş grubuna bir sosyal sınıfa, gizli bir topluluğa, bir gruba ait olma sembolüdür (Gardin, 2014, s. 189). Dövmeler, savunmasız ve açıkta olarak nitelendirilebilecek organların (ağız, burun, vulva, anüs gibi) yakınlarına yapılırdı (Gardin, 2014, s. 191). Dövmenin cinlerden, perilerden, kötü bakışlardan koruduğuna ve bunlara karşı bir çeşit bağışıklık kazandırdığına inanılmıştır (Hançerlioğlu, 2010, s.122).

Dövmecilik en çok Okyanusya Adalarında, özellikle Markiz, Yeni Zelanda, Gesellschaft ve Samoa adalarında gelişmiştir (Örnek, 1971, s. 188). Eski Mısır’da kadınlar vücutlarını mücevhere ek olarak dövmelerle süslerlerdi. 12. yüzyılda bazı Uzakdoğu halkları yılanlardan ve timsahlardan korunmak için vücutlarına deniz canavarlarının dövmelerini yaptırırlardı. 19 yüzyılda Avrupa’da dövme özellikle mahkûmlar, denizciler ve meslek olarak askerliği seçenler için bu gruplara ait olduklarının bir göstergesi olarak amblemsel bir değer taşıyordu. (Gardin, 2014, s. 191).

İlahi dinlerce yasaklı olan ancak hemen her inanış ve kültürde belli bazı işlevleriyle bir yer bulan dövme; bir sunuş tarzı, yani tıpkı duvar/araba yazılarında olduğu gibi dövmeyi taşıyan bedenin iç dünyasını ve kendisini anlatımıdır. Geleneksel dövmeler, kırsal alanda yaşayan bireylerin beklentilerine karşılık verirken modern dövmeler, kent yaşamındaki bireylerin kimlik arayışlarına olanak sunar.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Mardin, Şırnak, Batman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis’te dövme geleneğine rastlanmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki dövme geleneği ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Tunceli yöresindeki dövmenin “bolluk, bereket, uzun ömür, nazardan korunma gibi kültürel anlamlarının olduğu; etnik veya dinsel bir iletici içermediği” tespit edilmiştir (Çağlayandereli ve Göker, 2016, s. 2554). Şanlıurfa’nın Harran ilçesinde sürdürülen dövme geleneğiyle ilgili olarak dövmenin süslenme, güzelleşme, nazardan/hastalıklardan korunma, aşiret kimliği edinme, doğurganlığı artırma, bolluk bereket elde etme ve sağlıklı olma temennisinin dışavurumu olarak yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Akalin, 2019, s. 437). Genel olarak yörede dövmenin asalet kazanma, estetik bir duruş elde etme, nazarı ve büyüü önleme gibi özellikleri olduğuna inanılmaktadır (Abiç, 2011, s. 10).¹

Yöre kadınları; güç, zenginlik, bereket, doğurganlık sembolü olarak dövmelerle ataerkil düzene karşı kendilerini koruma altına almış ve böylece konumlarını sağlamlaştırmışlardır. Dövme sayesinde kadınlar; kimsenin, hatta kendilerinin dahi anlamadığı gizli bir dil ile bilinen veya

¹ Yöredeki dövme geleneğine yönelik olarak kitap ve makale düzeyindeki çalışmaların yanı sıra çeşitli belgeseller ve videolar da bulunmaktadır. Bunlar arasında yapımcılığını ve yönetmenliğini Mehmet Sait Tunç ve Uğraş Salman’ın yaptığı “Anlat Bana: Dövmeler, Ağular, Hikâyeler” adlı belgesel oldukça önemlidir. Belgeselde dövmenin geçmişten günümüze yöre kadının yaşamındaki önemine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

bilinmeyen, tehlike arz edebilecek her türlü güce karşı bir duruş sergilemişlerdir.²

Bu araştırmada kaybolmaya yüz tutan geleneksel dövme geleneği (dek), Mardin'in Mazıdağı ilçesi örnekleme çerçevesinde irdelenmiştir. Çalışmada bedenlerinin farklı yerlerinde bu kadim izleri taşıyan kadınların dövmeye dair yorumları mercek altına alınmıştır.

Mardin'in Mazıdağı İlçesinde Dövme Geleneği

Mardin'in Mazıdağı ilçesinde yaşayan 40 yaş üstü kadınların bedenlerinde taşıdığı izler, kadim bir geleneğin varlığına dair işaretler barındırır. Günümüz toplumunda kaybolmaya yüz tutan bu geleneğin kadınların duygu ve düşünce dünyasındaki anlamı, gelenek-kültür-insan arasındaki ilişki ve etkileşime dair önemli veriler sunar. Dünyada olduğu gibi Mazıdağı'nda da beden üzerinde taşınan her bir dövmenin nasıl, ne zaman, niçin yapıldığına dair bir dizi soruyla başlayan macerası vardır. Çalışmanın özü bu soruların tasvir edilmesiyle şekillenmiştir.

Dövme yapılırken kız çocuğu doğurmuş lohusa bir kadının sütü, öd ve is karışımı kullanılır.³ Sütle karıştırılan is, vücudun dövme yapılması istenen yerine birkaç tane yorgan iğnesi yardımıyla zerk edilerek dövme figürü kazınır. Dövme yapmayla ilgili olarak üç kaynak şahıstan aldığımız bilgi ise şöyledir: "Dövme; öd, is ve sütle yapılır. Küçükbaş ya da büyükbaş hayvanların öd keseciğinden elde edilen zehir, ateşte uzun süre kalmış kazanın isi, kız bebek doğurmuş annenin sütü bir çubuk yardımıyla karıştırılır. Elde edilen karışım, deri içine bir iğne yardımıyla zerk edilir" (K5, K11, K19). Uygulama yapıldıktan sonra dövmenin olduğu bölgede yara oluşur. Yaklaşık bir hafta sonra yara kabuk bağlar ve iyileşir. Derinin altında yeşilimsi renkte, ömür boyu silinemeyecek dövme oluşmuş olur (K3, K16, K17).

Araştırma kapsamında kadim geleneğin taşıyıcısı kadınlara, dövmeleriyle ilgili olarak "kaç yaşında, kim tarafından ve niçin yapıldığı, vücudun neresinde yer aldığı, süslenme ihtiyacına cevap verip vermediği, nazara karşı koruyucu olup olmadığı, günah olup olmadığı, pişman olup olmadıkları ve neden artık yapılmadığı vb. sorular sorulmuştur.

Kaynak şahıslardan elde edilen bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

² Alt dudakta bir dik çizgi şeklinde yapılan dövme, Hz. Fatma'ya göndermede bulunur. İnanışa göre Hz. Fatma'nın dudağı bir köle tarafından ısırılmış ve yöredeki kadınlar da bu acıyı sembolize etmek için alt dudaklarına dövme yaptırmaya başlamışlardır.

³ Tunceli yöresinde dövme "kara koyun sütüne, nar kabuğu, söğüt ağacının veya çam ağacının isi veya idare lambası isi karıştırmak suretiyle" yapılır (Dereli ve Göker: 2016, s. 2554).

Tablo 1: Dövmeli Kadınların Geleneksel Dövme Sanatı Hakkındaki Görüşleri

Kaynak şahıs ve doğum tarihi	Dek kaç yaşında yapıldı	Dek nerede bulunuyor	Şekli nedir	Şeklin anlamı nedir	Niçin yaptınız	Kim yaptı	Günah mı?	Pişman mısınız?	Nazar ya da koruyuculuk	Neden artık yapılmıyor
K1-1954	9	Alın ve çene	Üç nokta üçgen	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Anne	Evet	Hayır	Yok	Modası geçti
K2-1970	10	Alın ve el	Üç nokta	Bilmiyorum	Süs	Yenge	Evet	Hayır	Yok	Yeni dövmeler
K3-1945	11	Alın ve çene	Tek nokta	Bilmiyorum	Süs	Köye gelen kadınlar	Evet	Hayır	Yok	Yeni dövmeler
K4-1944	14	Alın, ayak, çene ve dudak	Bilezik Ters V İki nokta	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Köye gelen kadınlar	Hayır	Hayır	Var	Modası geçti
K5-1951	1	Alın	Haç şeklinde	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Abla	Hayır	Hayır	Var	Yeni dövmeler
K6-1958	12	Alın	Ters V ortasında İki nokta	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Anne	Evet	Hayır	Yok	Yeni dövmeler
K7-1940	13	Çene, alın, sağ yanak	Birer nokta	Bilmiyorum	Süs	Unuttum	Evet	Evet, silmek istiyorum	Yok	Yeni dövmeler
K8-1933	14	Alın ve el	Ters V	Bilmiyorum	Süs	Abla	Evet	Hayır	Yok	Yeni dövmeler
K9-1949	Bilmiyorum	Sol el	Yuvarlak	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Anne	Evet	Hayır	Yok	Unutulan bir şey
K10-1950	12	Alın el	Üç nokta A harfi	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Akraba	Evet	Hayır Mutlu	Yok	Yeni dövmeler
K11-1956	11	Alın ve el	Fiyonk	Bilmiyorum	Süs	Araplar	Evet	Evet	Yok	Yeni dövmeler
K12-1946	4	Alın	M harfi	Bilmiyorum	Süs güzelli k	Anne	Hayır	Hayır	Yok	Yeni dövmeler

K13-1963	7	El	Beş nokta	Saat anlamı	Hatıra	Kuzen	Evet	Evet	Yok	Yeni dövme
K14-1964	15	El, ayak, alın	Nokta V U	Bilmiyorum	Güzellik	Kendisi	Evet	Evet	Var	Günahtır
K15-1962	12	Alın	Ters V	Bilmiyorum	Süs	Anne	Evet	Evet	Yok	Yeni dövme
K16-1956	Bilmiyorum	Alın	Ters V ortasında nokta	Bilmiyorum	Güzellik	Arkadaş	Evet	Evet	Yok	Unutuldu âdet değil
K17-1953	10	El	Nokta	Bilmiyorum	Güzellik	Akraba	Evet	Evet	Yok	Kimse bilmiyor
K18-1963	12	El	Kare ortasında Üç nokta	Bilmiyorum	Süs	Arkadaş	Evet	Evet	Yok	Yeni dövme
K19-1953	14	Çene, alın, ayak	Ters Y ortasında üç nokta	Bilmiyorum	Gelenek	Nine	Evet	Hayır	Yok	Eski bir uygulamaya
K20-1976	15	El	Nokta	Bilmiyorum	Gelenek	Unuttu	Evet	Evet	Var	Acıttıyor
K21-1980	Bilmiyorum	Parmaklar	Nokta	Bilmiyorum	Gelenek	Köye gelen kadınlar	Evet	Evet	Yok	Günahtır
K22-1948	8	Çene ve kol	Tarak kanca	Bilmiyorum	Ceza	muhtarın eşi	Evet	Evet	Yok	Yeni dövme
K23-1934	10	El, çene Alın	Nokta ALLAH	Bilmiyorum	Süs	Köye gelen kadınlar	Evet	Evet	Yok	Yeni dövme
K24-1949	10	Alın çene	Tarak	Bilmiyorum	Komşu istediği için	Komşu	Evet	Hayır	Yok	Eski bir gelenek
K25-1964	7	Alın çene	Ters V Üç nokta	Bilmiyorum	Süs güzellik	Kuzen	Evet	Evet	Var	Eski bir gelenek
K26-1964	14	El	Tarak	Bilmiyorum	Güzellik	Teyze	Evet	Evet	Yok	Günahtır

En büyüğü 82, en küçüğü 46 yaşında olan, bedenlerinin belirli yerlerinde geleneksel dövme bulunan yirmi altı (26) kadınla yaptığımız görüşmelerden yörede kaybolmaya yüz tutan dövme geleneği ile ilgili şu tespitlerde bulunabiliriz:

1. Kadınların dövme bedenlerine 4 ile 15 yaş aralığında naksettikleri tespit edilmiştir. Yukarıdaki tablonun ikinci sütünü incelendiğinde 26 kadından 18'inin dövme bedenlerine 10 ile 15 yaş aralığında yaptırdıkları görülür. Bu durum, kadınların dövme yaptırmaya yaş ile ergenliğe girme süreci arasında bir ilişki olduğunun göstergesi sayılabilir.

2. Yöredeki dövme; bilhassa ellerde ve yüzün çene ile alın kısmında bulunmaktadır. Az da olsa ayak, dudak, yanak ve parmaklarda da dövme rastlanmaktadır.

3. Yörede en fazla ters V, nokta veya üç nokta şeklindeki dövme sıklıkla tercih edildiği; yanı sıra Allah lafzı, üçgen, kare, yuvarlak, tarak, haç⁴, ters Y, beş nokta, M veya A harfi, bilezik, kanca

⁴ K5, güzel görünmek ve nazardan korunmak için alına haç şeklinde dövme yaptırdığını belirtmiştir.

vb. şekillerin de kullanıldığı görülmüştür.

4. Kaynak şahıslar, biri dışında, bedenlerinde taşıdıkları dövme modellerinin ne anlama geldiği hakkında bilgilere sahip değildir.

5. Dövmelerin -çoğunlukla- süslenme amacıyla yapıldığı söylenmiş; -az da olsa- bazı dövmelerin geleneksel olduğu, hatıra veya ceza niteliği taşıdığı belirtilmiştir.

6. Dövmeler anne, nine, teyze, yenge, abla gibi yakın aile üyeleri ile arkadaş veya köye gelen yabancı kadınlar tarafından yapılmıştır. Az sayıda kadın ise vücutlarındaki dövmeleri bir başkasının değil kendilerinin yaptığını beyan etmiştir.

7. Kaynak şahıslar -üçü dışında- dövmenin günah olduğunu düşünmektedir. Dövmeli kadınların 12'si dövme yaptırdığı için pişman değil iken 14 kişi ise dövmelerinden ötürü pişmanlık hissettiklerini söylemişlerdir.

8. Dövmeli 26 kadının sadece dördü, dövmenin nazara karşı koruyucu olduğuna inandığını belirtmiştir.

9. Katılımcılar, çoğunlukla geleneğin eskidiğine ve yeni dövmelerin geleneksel dövmenin yerini aldığına dikkati çekmişlerdir. Az sayıda kadın ise dövmenin günah olması, unutulması veya acıtmasından dolayı gençler tarafından tercih edilmediğine temas etmiştir.

Yörede dövmenin günah olduğuna dair inanış yaygındır. İnanışa göre dövme yapılan yerler öteki dünyada kerpetenle kaldırılacaktır (K22). Dövmeli kadınların çoğu dövme yaptırdıkları için pişman olduklarını ve bunun nedenini “Evet, Allah’ın verdiği cana zarar verdim” veya “cana eziyet” sözleriyle izah etmişlerdir. Dövmenin günah olduğuna inanan bir başka kaynak şahıs ise “dövmelerin öteki dünyada vücut üzerindeki yerlerinden kerpetenle kaldırılacağı”nı dile getirmiştir.

Dövmeyle ilgili olarak kaynak şahısların⁵ dile getirdiği dikkat çekici bazı ifadeler şunlardır:

“Allah’ın adını yazmak istedim.”(K23).

“Güzel görünmek istediğim için yaptırdım.” (K2).

“Dövmeyi komşumuz bana zorla yaptırdı günlerce ağladım.” (K24).

“O dönem dövme, bir geleneği ve yapmayan ayıplanırdı.” (K20).

“Noktaların ne anlama geldiğini bilmiyorum, pişmanım sildirmek istiyorum.” (K6).

“Annem bana olan sevgisini belirtmek için yaptırmış dövmemi.” (K1).

“Köyümüze Araplar geldi onlar yaptı.” (K11).

“Muhtarın eşi oğluna baktığımdan dolayı çirkin görünmemi istedi ve bana dövme yaptırdı.” (K22).

“Dövme, dışarıdan görülmeyecek bir yere yapılırsa günah olmaz.” (K14).

“Annem gelenek için yaptırdı” (K12).

Dövme taşıyıcısı kadınların yaşları dikkate alındığında dövmelerin “anne/evlat/torun” şeklinde ifade edebileceğimiz en az üç neslin kadınları tarafından taşındığı görülmektedir. Mazıdağı’nda yaşayan dövmeli kadınların dövme ile ilgili olan münasebetlerinin toplumsal olduğu kadar bireysel taraflarının da olduğu dikkate değerdir. Mazıdağı kadınlarının dövmelerinin -çoğunlukla- ergenlik döneminde yapıldığı ve bu uygulamanın bir tür geçiş dönemi töreni niteliği taşıdığı söylenebilir. Ayrıca beden üzerinde taşınan bu sembollerin kadının duygu ve inanç dünyasında olumlu ve olumsuz yansımalarının olduğu görülür.

SONUÇ

Mazıdağılı dövmeli kadınlar üzerine yapılan saha araştırmasında bu geleneğin en az üç neslin temsilcileri arasında sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde kadınların bilhassa süslenmek/güzelleşmek maksadıyla dövme yaptırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dövmelerin büyük ölçüde ergenlik döneminde yapılmış olması, dövme geleneği ile kadının süslenme ve beğenilme arzusu arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmamızı sağlar. Araştırma sonucunda kadınların dövme motiflerindeki simgesel anlamlardan haberdar olmadıkları ve dövme yaptırmanın günah olduğuna yönelik bir inanışa da sahip oldukları tespitlerimiz arasındadır.

Ataerkil düzene karşı kadının bir tür varlık mücadelesinin simgesel görünümü olan dövmelerin günümüz yaşam koşullarında varlığını sürdürmesi neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Netice itibarıyla geçmiş dönemlerin modası, günümüzün ise eski bir geleneği olan, egzotik görünümüyle simgesel anlamlar barındıran dövmenin kaybolmaya yüz tuttuğu, geleneksel dövme sanatının yerini popüler kültürün buyruğundaki modern dövmeye terk ettiği görülmüştür.

⁵ Mazıdağı’nda “geleneksel dövme” mevzusu üzerine görüşme yaptığımız kaynak şahısların hiçbirinin okuryazarlığı yoktur.

Fotoğraflar

Elde üç noktalı dövme

Elde fiyonklu dövme⁶

Ay ve noktalı dövmeler

Çenede ters y ve dört noktalı dövme

Allah lafzı

Çenede ters v ve tek noktalı dövme

⁶ Bir fiyongun oluşması için düğüme ihtiyaç vardır. Buradaki dövme figürü her ne kadar fiyonk gibi görünse de aynı zamanda bir düğümün varlığına da işaret eder. Düğüm, Türk ve dünya kültüründe özel bazı anlamlar barındırır. Bazı geçiş dönemlerinde ve büyüsel uygulamalarda düğümlere başvurulur. Örneğin baba evinden ayrılmadan önce gelin olacak kızın kırmızı kuşağı -genellikle gelinin erkek kardeşi tarafından- üç kez düğümlenir ve çözülür, arkasından tekrar bağlanır.

Dudak ve çene dövmesi

Alında ters V ile tek nokta

Ayak bileğinde ters V ile tek noktalı dövme

Çenede tek noktalı dövme

KAYNAKÇA

- Abiç, S. (2011). *Dövme/Dek*, T.C. Mardin Valiliği Kültür Yayınları.
- Akalın, E.O. (2019). Şanlıurfa'nın Harran İlçesi'nde dövme geleneği. *Folklor Akademi Dergisi*, 2 (3), 422-439. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/folklor/issue/50692/644972>
- Çağlayandereli, M. & Göker, H. (2016). Anadolu dövme sanatı; *Tunceli ili örneği*. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2545- 2562. doi:10.14687/jhs.v13i2.3827
- Gardin. N. vd. (2014). *Larousse Semboller Sözlüğü*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Hançerlioğlu. O. (2010). *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Örnek, S. V. (1971). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. Gerçek Yayınevi.
- Sezer, A. (2022). *Halkbilimi Araştırmaları*, Ankara: Dün Bugün Yarın Yayınevi. <https://www.youtube.com/watch?v=xWzODvSZRmQ>

SÖZLÜ KAYNAKLAR

- K1: 1954 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Karataş köyü Mazıdağı/Mardin.
- K2: 1970 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Karataş köyü Mazıdağı/Mardin.
- K3: 1945 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Hındiris köyü Mazıdağı/Mardin.
- K4: 1944 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Çadırılı köyü/Derik/Mardin.
- K5: 1951 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Kayalar Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K6: 1958 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ulutaş köyü/Kelek mezrası/Mazıdağı/Mardin.
- K7: 1940 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ulutaş köyü Kelek mezrası/Mazıdağı/Mardin.
- K8: 1933 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Gümüşpınar köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K9: 1949 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Kocakent köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K10: 1950 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Bilge köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K11: 1956 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Alanlı köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K12: 1946 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Poyraz Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K13: 1963 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Gündoğan Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K14: 1964 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Gündoğan Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K15: 1962 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ulutaş köyü Kelek/Mazıdağı/Mardin.
- K16: 1956 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Gündoğan Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K17: 1953 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Kayalar Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K18: 1963 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ürünlü köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K19: 1953 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ulutaş köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K20: 1976 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Kayalar Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K21: 1980 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Şenyuva köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K22: 1948 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Kayalar Mahallesi, Mazıdağı/Mardin.
- K23: 1934 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Şenyuva köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K24: 1949 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Kocakent köyü/Mazıdağı/Mardin.
- K25: 1964 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ulutaş köyü/Karadal mezrası, Mazıdağı/Mardin.
- K26: 1964 doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı, Ömürlü köyü/Mazıdağı/Mardin.

